

A HIRLAP ÉS A CENTENÁRIUM

1848-1948 március 15

IGY KEZDŐDÖTT...

Hogyan látta Jókai Mór a Szent Tavasz ünnepét?

Felvirradt.

Március 15-ike volt 1848.

Tizedik évfordulója annak a nagy katasztrófának, amellyel a korszak-lem óriás keze a régi Budapestet a föld színéről eltörölte a jeges árvíz, hogy helyet csináljon az újan emelkedő dicső főváros számára.

Másodszor követelte a korszak-lem azt a csodát, mely eltörölje a régi, korhadt Magyarországot s alapot teremtsen az új, az Európában számot vető, szabad Magyarországnak.

Nem jött e követelés megelőző intés nélkül.

Amíg az 1846-47-iki országgyűlésen az ország legjobbjai fáradtak a reformok sisyphus-székelyének felgördítésével a soha el nem érhető hegytetőre, egyszerre csak megjelent az országház termében az a láthatatlan kéz, mely Belzár palotájának falára felkarcolta a „mene, tétel, ufarsin“-t, a szomszéd Galiciában kiűzött a forradalom. A lengyel nemesség forradalma volt az az idegen uralom ellen. Ennek az elnyomására támadt az ellenforradalom, a pórlázadás. A lengyel nemesség szabadságharcot kezdett; de elmulasztotta előbb a saját jobbságának a felszabadítását. S a kettős forradalomnak a lengyel nemesség esett áldozatul. Azok a retentő kegyetlenkedések, amiknek hírei, ha a hírlapokban elnyomia is a cenzura, a magyar országgyűlés vezérszónoka által annál megrendítőbb alakban lettek felmutatva; vérről írott ízenet voltak a magyar nemzethez. Az irtóztató példából kellett megtanulnia a magyar nemességnek, hogy a szabadság nem osztályok kiváltsága, hanem köztulajdon; hogy az a régi privilégiumok zászlója alatt halálba vezet: életet csak akkor ad a nemzetnek, ha annak a neve „népszabadság“. S a vészűz itt dühöng a szomszédokban; a világszellem nem ad időhaldékot.

Értette azt minden gondolkodó ember, hogy az eltiport lengyel nemesség után rajtuk a sor; s a kíméletlen hatalom ellenében nincs más módja a nemzeti lét fenntartásának, mint a munkás köznép bebecsülése az alkotmány mentésvérába, nincs más mód a hazát megmenteni, mint hazájáért tenni az országot azoknak a népmillióknak, akik eddig csak verítékükkel, vértükkel öntözték ezt a földet, de magukénak nem nevezhették.

Tisztelet, becület mindazoknak a bölcs államférfiaknak, akik rendes utakon, szokott eszközökkel igyekeztek a törvényhozás visszhangtompító termében a jobbágyok szolgai állapotán javítani; de eszenyí céljaiknak nemcsak a kormány ellenszenvre képezte akadályát, mint inkább az érdekelt birtoikos szavazók önzése; ez volt a rossz út, melynek feneketlen kátyúiban a reformok szekeré fennakadt.

Egykorú jegyzeteimben egy adatot találok, mely némi világot vet az akkori állapotokra.

Csekélyeségről volt szó. Az indítványoztatott, hogy a jobbágyoknak engedtecsék meg az erdei vadgyümölcs szabad szedése. Ház mi az az erdei vadgyümölcs? Szamóca, gomba, som, mogyoró, vadalma. Paraszt nők, gyermekek szüretje. Ugyan ki irigyelne fölük? De az indítvány mégis a leghevesebb ellenállásra talált s végül kiderült, hogy a vezérszónoknak, ki a filippikát tartotta, nagykiterjedésű erdejét után a jobbágyai ötvétezer forint évi bérletet fizetnek az erdei vadgyümölcs szedéséért!

Hát még ha a dézsma és robot megszüntetéséről leendő szó, amely az egész eddigi gazdálkodási rendszert gyökeresen meg fogja változtatni!

Az országgyűlés 1848 első hónapjában szép csendesen tanácskozott,

úgy a tekintetes Karok és Rendek, mint a méltóságos Fő-Rendek tábláin: kimerítő tárgyalások folytak a közös teherviselés, a városi törvény, a honosság és az adminisztratív rendszer fölött: ezek között három sürgetős reform, egy pedig még sürgetősebb gravamen. Nagy viták folytak, névszerinti szavazásokkal a fölött, hogy a főpolgármester évi fizetése 600 forint legyen-e, vagy 1500?

Ekkor kiűzött a francia forradalom. A párisi felkelő nép összetörte a trónt. Egy fiatal irótarunk, Dobsa Lajos egy darab rongyot a szétépett trónkárpítóból dicsekedve mutogatott előttünk: ő maga is részt vett a világtörténelmi barikádkarokban.

S e forradalmi kitöréssel egyidejűleg keletkezett Olaszországban a lombard-velencei mozgalom. A szárd vezetőkörök a magyar nemzethez buzdító felhívást intéztek (latin nyelven) szabadságának kivívására.

Közeledő vihar dörgése nyugtalanította Közép-Európát.

A megdöbbentő politikai esemény a magyar szónokokat is elhatározó lépésre ösztönz. Március 3-ikán Pest megye követe, Kossuth Lajos, felirati javaslatot terjesztett a Karok és Rendek elé, melyben a törvényhozás a dinasztia iránti törhetlen hűséget hangsúlyozva, kéri a tróntól a felelős minisztérium kinevezését, a szellem szabadságát, a

honvédelem rendezését s a jobbágyok felszabadítását, országos kárpótlás mellett. Az alsó tábla egyhangulag elfogadta a felirati javaslatot.

A méltóságos főrendek azonban igen egyszerűen segítettek magukon, hogy ez a felirat általuk ne tárgyalassék. Összes elnökeik, a kiválóbb főrendű tagokkal együtt felrándultak Bécsbe. És így öt napig nem került tárgyalás alá a felirati javaslat. A március 7-iki alsóházi ülésben már türelmetlenkedtek a követek, hogy mit abszentálnak annyit a főrendek? Mit keresnek Bécsben? Nem Bécsben van az országgyűlés! — Komárom követe, Pázmány Dénes, finom iróniával magyarázta meg az állapotot. — Bécsben a csehek és lengyelek szláv bált rendeztek; most ennek az elensúlyozására tartottak a magyar főurak Bécsben egy magyar bált: különbség a kettő között az volt, hogy a szláv bálban szláv nyelven beszéltek, a magyar bálban pedig németül. Kossuth erre méltó haraggal jegyezte meg, hogy nem a táncolás az első kötelessége a főrendeknek, hanem a haza ügyei feletti tanácskozás. Követtársak, Szentkirályi, még tovább ment s vád alá kívánta fogatni a kötelességmulasztó elnököket. Erre a radikális indítványra egyszerre felemelte az alsóházban lehunyt fejét a konzervatív reakció s a mérges vitának ismét Komárom követe szakította szét a gubancát, azzal a szóval,

hogy farsang utolsó napján nem tanácsos ilyen komoly ügyeket tárgyalni, halasszuk ezt a nagybőjtre. (Március 7-ike éppen húshagyó keddre esett.) A humoros ötlet véget vetett a kényes vitának. Átmentünk a nagybőjtbe.

Egyszer aztán a táncoló főrendeknek a lába alól kirántotta a csiszolt parkettet a Bécsben kitört utcai forradalom. A bécsi intelligens fiatalság kezébe ragadta az alkotmányos szabadság zászlóját. A bécsi nép akkor még egy szabadelvű tábor volt, csatlakozott a fiatal-sághoz, véres összefütközés történt a nép és katonaság között az utcán; melynek az uralkodó V. Ferdinánd atyai jó szíve vetett véget, elbocsátva a kormányról az abszolútizmus főnökét, Metternichet.

A bécsi ifjúság szabadságharcávalban megelőzte a pesti mozgalmat s diadalmas zászlójától a koszorú meg nem tagadható.

Csupán azt a körülményt akarom felderíteni, hogy a pesti mozgalomnak mégsem a bécsi forradalom volt a keresztanyja.

Ily országra szóló eseményt még aznap meg kellett volna tudni Budapesten. Amde 1848-ban még nem volt sem vasút, se villanytáviró. Aki nagyon sietve akart Bécsbe eljutni, az nyergesűjfalusi gyorsparaszttal utazott (mint én is ugyanazon év októberében), a postai küldeményeket ellenben a gőzhajó hozta, melynek Bécsből idáig egész napi út volt. A Pesti

Hírlap ugyan március 17-iki számában azt írja, hogy március 14-én már megérkezett a bécsi forradalomnak a híre Pestre. En azonban lehetetlennek tartom, hogy egy hírlapíró március 14-én ily világesemény híret megkapja, azt a fiókjába elzárja s csak három nap múlva közölje.

A március 13-án támadt bécsi forradalomnak nem is volt sem aznap, sem a következő március 14-én befejezése: folytonos kitartó harcok között, melyben a legkiválóbb államférfiak által vezetett egyetemi fiatalság küzdött első sorban a bécsi népsereg ellen, jutott az március 15-én döntő diadalra, amidőn a nép akarataról felvilágosult uralkodó az alkotmányt, a sajtószabadságot, a felelős kormányt, a nemzetörökség és az aula felfegyverzését aláírta s az újjongó Bécs utcáin, testvérrel és annak fia, Ferenc Józseffel egy kocsin végig vonult. Ugyanezen a napon érkezett meg Pozsonyból a gőzhajóval a magyar országgyűlés küldöttsége, István főherceg nádor vezetése alatt, Kossuth Lajos-sal és követérszáival, a bécsi nép ovációi mellett, a király által kegyelmesen fogadott felirataival az országgyűlésnek.

Ez is március 15-én történt — Bécsben.

De erről Budapesten senkinek tudomása nem lehetett.

Egy tenger-választott el még akkor bennünket.

A budapesti március 15-ikének indító oka nem a bécsi forradalom volt; hanem, amit nyomtatott adatok igazolnak, a „Pesti Körnek“ az a határozata, hogy a „magyar nemzet tizenkét pontban formulázott kívánatait“ ne intézzük egyenesen az országgyűléshez; hanem előbb körözteszük azokat az országban vidékszerre.

Ez lett volna az eszmeifolyás el-mocsárosodása.

Ez ellen indítottuk meg mi, márciusi fiatalok, a népre való hivatkozást.

Március 14-én adtunk egymásnak találkozás az én szálláson, melynek lakoszályán Petőfiékkel osztoztunk.

Másnap reggel négyen jöttünk össze, a kitűzött találkozó helyen: Petőfi, Vasvári, Bulyovszky és én; de többi társaink Degré, Bozay, Vajda János, Sükey, Pálffy Albert, Emödy, Oroszhegyi, Dobsa s Pilyák-kávéházban vártak reánk, az úgynevezett „közvélemény asztalánál“.

Korán reggel volt: borús, esős idő.

Petőfi az elmúlt éjjel megírta költeményét: „Talpra magyar, hi a haza!“

En pedig a pesti tizenkét pontját a fiatal Magyarországnak: „mit kíván a magyar nemzet?“ a nép által megérthető magyarázattal alakítottam át. A tizenkét pont összeállítását Irinyi József műve volt, ki azt a Pesti Kör elé terjeszté.

A kérdés csak az volt március 15-nek reggelén, hogy mi történjék e tizenkét pontos petícióval.

Appelláljunk a népre! Ez volt közös megegyezésünk.

Vasvári Pál, kezében elefántcsontfogantus botjával oly hevesen hadonászott, hogy a pálcatör kirepült a botjából s az én falam szögletében állt meg a hegyével.

„Jó ómen!“

Előre a vassal!

S ezzel a szóval kezdődött meg az örökké emlékeztető 1848-iki március 15-ike: a sajtószabadságnak, a népszabadságnak örökké emlékeztető napja.

Nemzeti dal.

Talpra, magyar, hi a' haza!
Itt az idő, most vagy soha!
Rabok legyünk vagy szabadok?
Ez a kérdés, válaszzatok! —
A' magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk

Rabok voltunk mostanáig,
Kárhozottak ósapáink,
Kik szabadon éltek haltak.
Szolgaföldben nem nyughatnak.
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk

Sehonnai bitang ember,
Ki most, ha kell, halni nem mer.
Kinek drágább rongy élete,
Mint a haza becsülete.
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk.

Fényesebb a' lánconál a' kard,
Jobban ékesíti a' kart,
Es mi még is lánctot hordtunk!
Ide veled, régi kardunk!
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk.

A' magyar név megint szép lesz,
Méltó régi nagy híréhez,
Mit rá kentek a' századok.
Lemossuk a' gyalázatot.
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk

Hol sírjaink dombordúlnak,
Unokáink leborúlnak,
Es áldó imádság mellett
Mondják el szent neveinket.
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk.

Petőfi Sándor.

*1848. március 15-én írott költemény
belső min. legfelsőbb rendű nyomtatott
pályázat, s így a magyar szabadság első emlékeztető napja*